

tek szintén középső bronzkoriak, illetve néhány grafitos *kelta* peremtöredék is előkerült. Nemcsak a dombhát tetején volt sok kerámia, hanem feltehetőleg az erózió következtében a domb oldalában és aljában is. Ugyanakkor már nem lehet csak erózióval magyarázni azt a tényt, hogy a dombhát aljában futó régi dűlőúttól, ami ÉNy-ról határolja a Tételhegyet, Ny-i irányban még legalább 150 m hosszan lehetett cserepeket találni. Nyilvánvaló, hogy a lelőhely (az őskori és az Árpád-kori egyaránt) nemcsak a dombhátra (2. és 3. lh.), hanem annak szomszédságában, a sík területre is kiterjedt (4. lh.). További középkori kerámia került felszínre a domb ÉK-i harmadában (5. lh.). A kézikorongon formált darabok bizonyosan Árpád-koriak, egyes utánkorongolt töredékek azonban késő avar koriaknak tekintendők. Az őskori és a középkori leletek foltokban, de egymással keveredve jelentkeztek, tehát nem lehet horizontálisan különválasztani a telepeket egymástól. Ugyancsak őskori és középkori szórványokat találtunk a Tételhegy DK-i lezárásánál (8. lh.).

Figyelemreméltó jelenség, hogy az 1960–1970-es évek térképein látható tanyák a nagyüzemi szántások révén mára már nyom nélkül eltűntek a terepről: ezek többsége a Tételhegy DNY-i peremén helyezkedett el úgy, hogy a hozzájuk tartozó kutak a lapos, vízjárta területen voltak ásva. A terepbejárás során (a friss szántás és a jó tájékozódási pontok ellenére) csak az egykori Szalontai-tanya helyét sikerült téglatöredékek alapján azonosítani. Ez a tanya a fent említett út mentén, két domb hajlatában helyezkedett el, mintegy száz méternyire a tőle ÉNy-ra levő, lapos tetejű platótól, ahol a 20. sz. második feléből származó térképek ugyan nem jelöltek lakóhelyet, a terület közepén levő téglá- és kőmaradványok azonban kőépületre utalnak. A légi felvételeken jól láthatóan, valamint a helyszínen tapasztaltak szerint egy ovális árokkal (árkokkal) körülvett, kb. 200 m hosszú területen egy kisebb, kereszt irányú ovális árok található (1. lh.). Ennek közepén, fehér habarccsal és tört kövekkel jelzett területen számos emberi kereszt- és hosszúcsontot, illetve koponyatöredéket gyűjtöttünk össze. A mintegy 15–20 m hosszúra becsült (több periódusú?) épületrom feltehetően templom maradványaként értelmezhető. E hely közelében került elő egy kis méretű (24×19×22 cm-es), fehér édesvízi mészkőből készült faragvány.²⁵

A dombot övező ovális körárok azonosítására már a terepbejárás idején mód nyílt. A próbafúrások során kiderült, hogy a dombhajlaton valójában egy kettős árok húzódott körbe: egy 8 m széles, 1,5 m mély, illetve egy 3,5 m széles, 60 cm mély árok volt rekonstruálható úgy, hogy a nagyobbik árokban még egy kisebb (2,6 m

széles, 60 cm mély) árok is megfigyelhető volt a fúrási rétegek alapján. Az árkok közötti távolság mintegy 2,5 m-es volt, itt egykor sánc lehetett. A lapos dombtetőn is végeztünk fúrásokat: az egyméterenként fúrt mintákból kiderült, hogy a kötőmelékek hol húzódnak a felszín alatt, illetve a temetkezések kb. 1,1 m mélyen lehetnek az épületrom körül. A dombtetőnek ezen a részén korábban középső bronzkori (Vatya-kultúra) és késő bronzkori (urnamezős kultúra), népvándorlás kori, illetve középkori cserepeket gyűjtöttünk. Ez utóbbiak közül Árpád-koriként határozható meg több cserépbogrács-perem, illetve csigavonallal díszített oldalfaltöredék.

A terepbejárás utolsó napján, a domb ÉK-i hajlatában emberi koponya, valamint néhány őskori és középkori kerámiatöredék került felszínre a friss szántásból (1/a lh.). A jelenség tisztázására ekkor már nem volt lehetőség, ezért a következő héten, 2005. november 22–23-án egy kisebb leletmentés során föltártuk a kérdéses területet: két gödröt bontottunk ki, melyeket az előkerült cserépanyag a 13–14. sz. fordulójára keltezett.

A kutatást végző intézmény a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Múzeumi Szervezete, a begyűjtött leletanyag elhelyezése a kecskeméti Katona József Múzeumban történt.

Munkatársak: Jankovich-Bésán Dénes, Nováki Gyula, Somogyvári Ágnes, Takács Miklós, V. Székely György régészek; Nagy Balázs geográfus; Aradi Szilveszter geográfus egyetemi hallgató; Buzás Gergely, Holl Balázs informatikusok; Zsoldos Attila történész.

SZENTPÉTERI JÓZSEF – ROSTA SZABOLCS

355. Solymár, vár

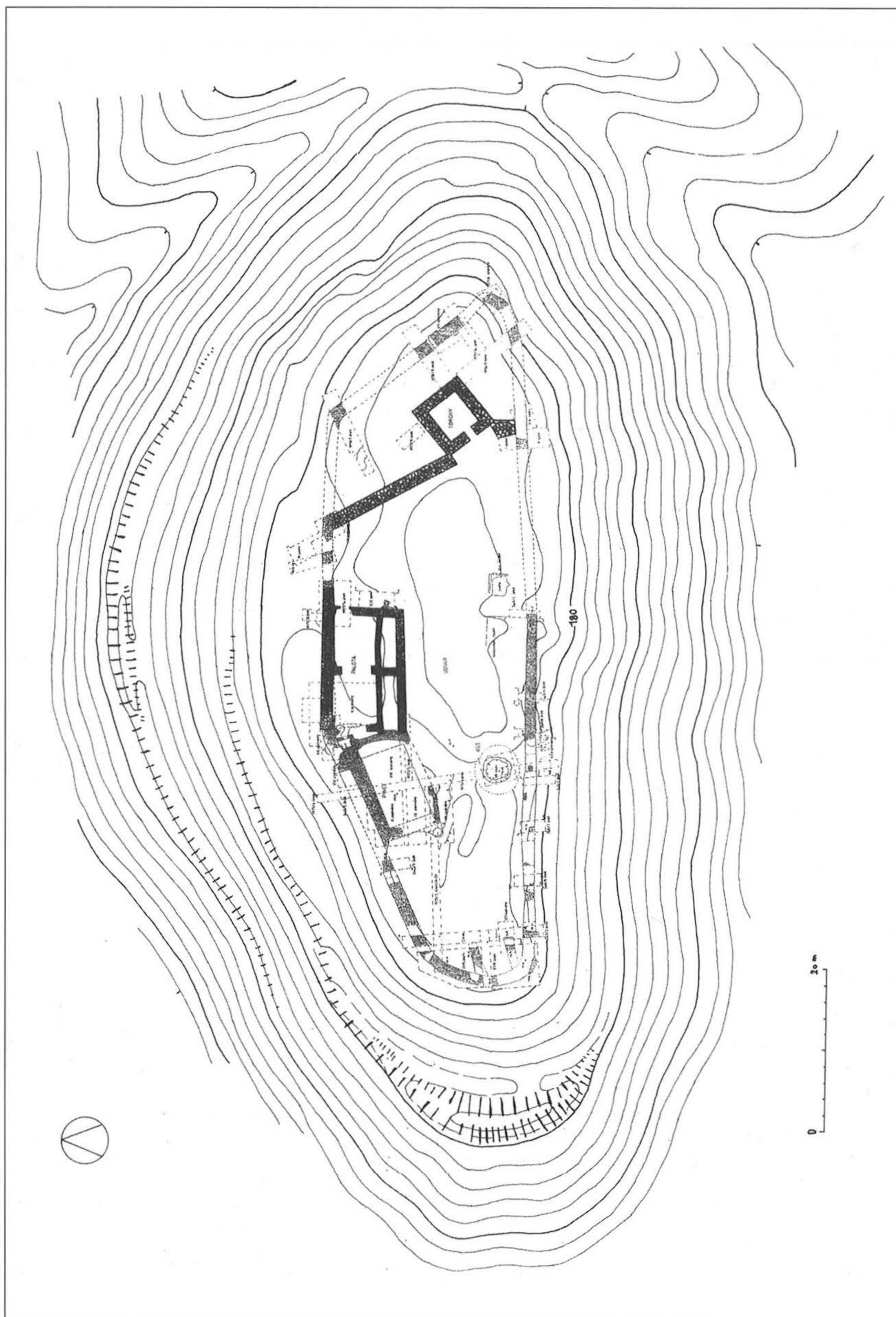
(Pest megye) B, Kö

A szakirodalomban Mátyás-domb és Szarkavár néven is említett, mintegy 180 m magas, ovális platójú solymári várhegyen 1929–1934 között Valkó Arisztid amatőr régész tárta fel egy középső bronzkori magaslati telep, valamint az ugyanitt a 14. sz. végén emelt, s Buda 1541. évi török kézre kerülését követően felhagyott középkori vár addig ismeretlen maradványait.²⁶ A félbemaradt munkák folytatására ezután csak 1972–1977 között került sor, ami elsősorban ugyan a középkori vár alaprajzi rendszerének és építéstörténetének fő vonalakban történő tisztázását, illetve a terep rendezését jelentette nagyjából a késő középkori járászinten, de jelentős eredményeket hozott az őskori telep vonatkozásában is.²⁷ Érdeemes falkonzerválási munkákra ekkor

25 Az eddigi egyetlen, bizonyosan megmunkált (7. sz.) kőzetminta: Nagy Balázs geográfus szíves meghatározása. A területet ma is „kőbányának” használják: a talajművelés során előkerült nagyobb darabokat összegyűjtik és építkezési céllal elszállítják.

26 ENDRÓDI A. – FELD I.: Régészeti kutatás a solymári Mátyás-dombon 1929–1934. *Studia Comitatus* 9., Szentendre, 1980. 267–313.

27 FELD I.: Újabb kutatások a solymári középkori várban. *Studia Comitatus* 17., Szentendre, 1985. 451–477.; ENDRÓDI A.: Régészeti kutatás a solymári Mátyás-dombon (1972–1977), középső bronzkori magaslati telep. *BudRég XXVI.* Bp. 1984. 113–130.

azonban még nem volt mód, erre először csak 2000-ben adódott lehetőség – sajnos megfelelő szakmai előkészítés hiányában számos komoly szakmai hibával. Ezek korrigálása érdekében 2001-ben újabb kisebb ásatásra került sor,²⁸ de a munka ezt követően már nem folytatódott. Solymár Nagyközség Önkormányzata 2005-ben végül jelentősebb pályázati támogatást nyert el a vár turisztikai hasznosítására, s ez szükségessé tette az ásatások minden eddiginél nagyobb léptékű folytatását. (Lásd az illusztrációt a 309. oldalon!)

2005. október 3. és november 5. között itt végzett kutatásunk azonban korántsem törekedhetett teljességre. Célja elsősorban az volt, hogy minél jelentősebb szakaszon tárjuk fel a vár 18. században elbontott külső falait, illetve tisztázzuk a belső oldalukhoz támaszkodó palotaépület és bővítménye alaprajzi elrendezését, szintviszonyait, annak érdekében, hogy bemutatásuk, értelmező jellegű visszaépítésük minél hitelesebben elvégezhető legyen. Feladatunk volt emellett még az 1970-es években már részlegesen feltárt várkút felső, az egykori kőfalazatot már nélkülöző részének újbóli kitisztítása is.

Az 1970-es években kutatóárokokkal nagyrészt már felderített alaprajzból kiindulva a várhegy Ny-i kétharmadán a várfal feltételezhető vonalára merőleges újabb árokokkal tisztáztuk a falvonulat helyét – hét kutatóblokkot nyitottunk itt a déli, hármát az északi oldalon. Ezt követően az egyes árok között végig kibontottuk az átlagosan 140 cm vastag, helyben bányászott hárshegyi homokkőből épített várfalszakaszok általában igen csekély, bontási törmelékkel kitöltött maradványát. Igen sok esetben azonban csupán az utolsó kőig kitermelt helyét, alapozási árkát találtuk meg, felmenő falazat már szinte sehhol sem maradt ránk. A bontás során azonban jelentős rétegmegfigyelésekre nyílt lehetőségünk, így kiderült, hogy a várfal igen gyakran vastag, néhol a 100 cm-t is elérő egynemű őskori réteget, illetve kifejezett gödröket vágott át. A falkiszédést követő erózió miatt a várfalak belső oldalához kapcsolódó értékelhető középkori építési-feltöltési rétegeket ugyanakkor már csak ritkán találtunk, néhol azonban az egykori külső járószint még megfigyelhető volt.

Ásatásunknak a várfalak vonatkozásában legjelentősebb eredménye az volt, hogy korábbi feltevésünkkel szemben kiderült: a palotaépület Ny-i bővítményének korábban feltárt vastag É-i fala nem azonos a 14. századi várfallal. Az előbbi fal É-i oldala előtt, vele párhuzamosan megfigyelt „árok” nem egy „rejtekaajtóhoz” vezető lejártnak, hanem a kiszédett egykori várfal helyének bizonyult – e fal nyugati folytatását sikerült is feltárnunk. Így megállapíthattuk, hogy a minden bizonnyal a Lackfi-családhoz köthető első solymári vár alapvetően egy szabálytalan, elég hevenyészett ovális alaprajzú –

derékszöget a mai tudásunk szerint teljes mértékben nélkülöző – várfalgyűrűből állt. Ennek belső oldalához a munka második szakaszában épült hozzá a palotaépület – keskeny déli falainak enyhe ívelése, az É-i zárófal elhelyezkedése ezt meggyőzően bizonyítja. Ugyancsak utólagos a várfalhoz képest, de annál (és a palotánál) jóval később, esetleg csak az 1500 körüli reneszánsz átépítés kapcsán keletkezett az említett Ny-i pincés bővítmény, melynek egymással kötésben lévő falai déli belső sarkait meghatároztuk. Déli falának tompaszögű kapcsolódása a palotához egyértelműen azzal magyarázható, hogy az épület az itt már erősen DNy felé hajló várfalhoz épült hozzá. Mivel azonban a még továbbra is ismeretlen járószintje jóval mélyebb volt az eredeti várfal alapozásának aljánál – eddig már a várudvar átlagos szintjétől számítva mintegy 4 m-es mélységig bontottuk ki újkorban bolygatott betöltését – ezért egy önálló, mélyebbre alapozott falat emeltek a korábbi fal belső oldalán.

Ezt a kronológiát e fal É-i, külső síkjának kiképzése is alátámasztja. Azt azonban továbbra sem tudjuk értelmezni, hogy milyen célt szolgált az a keskeny, valamilyen faszerkezet (lépcső?) lenyomatát őrző, É-D irányú, kifelé, É-ra lejtő rámpa, amely ÉK-en ebben a falazatban, annak szerves részeként került kialakításra. Azt mindenesetre már nem tartjuk valószínűnek, hogy ez egy, a várból kivezető nyíláshoz („rejtekaajtóhoz”) tartozott volna, s valószínűleg aligha köthető ezen Ny-i bővítmény közlekedési rendszeréhez. Ez utóbbit – azaz milyen fekvő járószintje eredeti megközelíthetőségének mikéntjét – még továbbra sem ismerjük, s így csak feltételesen hozható vele kapcsolatba az a bizonytalan lépcsőmaradvány, amely a palotaépület DNy-i, keskeny „tere” nyugati végén sejthető. Végül a kutatások jelenlegi állásánál semmi biztosat nem mondhatunk még ezen nagyméretű építmény egykori funkciójáról és szerkezetéről sem, még az is kérdéses, hogy udvarszint feletti egykori felépítménye kőből készült-e?

Az azonban nagyon valószínűnek tűnik – a vár Ny-i végszakaszát É-D irányban teljesen átvágó kutatóárokban és a hozzá Ny-ról csatlakozó két szelvényben tett rétegmegfigyeléseink alapján –, hogy az előzőekben tárgyalt pincebővítmény építése kapcsán kitermelt nagy mennyiségű homokköves földet – vagy legalábbis egy részét – a vár nyugati részén, a várfalgyűrűn belül terítették el. A 20–30 cm vastag sárga feltöltés könnyen összetéveszthető a homokköves altalajjal, s valószínű, hogy az 1970-es években végzett kutatások során erre nem is mindenütt figyeltünk fel. További vizsgálatok nélkül ugyan még nem állítható, hogy a vár K-i részén álló négyzetes torony körül 1976-ban felfedezett vastag, ugyancsak homokköves feltöltés ugyanekkor keletkezett volna, az azonban szinte biztos, hogy a 14. századi erősség még a déli oldalon sem rendelkezett egy közel vízszintes udvarszinttel, azaz kezdetben a természetes eredetű, egyenetlen, a hegyplató szélei felé lejtő terepszinten járhattak a várban élők. Bár a homokköves feltöltésből a Ny-i részen nem került elő jól értékelhető lelet-

28 Régészeti kutatások Magyarországon – Archaeological Investigations in Hungary 2001. Budapest 2003, 214.

anyag, s az alatta húzódó barnás, néhol törmelékes rétegeket is csak részben vizsgálhattuk, az utóbbiak felszínéről származó néhány mázas, címerpajzsos illetve baziliskusszal díszített kályhacsempe-töredék már eddig is azt valószínűsíti, hogy a várban állt Zsigmond-kori kályhák elbontását követően kerülhetett sor az előzőekben említett tereprendezésre, s így logikusan a nagy Ny-i palotabővítmény megépítésére is.

Az újkori falkiszedések miatt azt azonban már nem tudtuk megállapítani, hogy az erős ívvel forduló Ny-i várfal belső oldalához támaszkodó, két közel azonos hosszúságú és szélességű, egymással párhuzamos K-Ny-i „falnyelv” – melyeket egy befelé nyitott „torony” vagy toronyszerű építmény alapozásaiként tudunk csak elképzelni – még a sárga homokköves feltöltés előtt, vagy annak idehordása kapcsán épült-e meg, habarcsanyaguk mindenesetre élesen elütött a várfalétól.

Kutatásunk kiterjedt a palotaépület K-i oldalára is, az itt nyitott szelvényben azonban csak azt tudtuk igazolni, hogy a délkeleti sarok közelében található ferde támpillér az épülettel egyidős – talán egy feljárólépcső támasztását szolgálta. A tőle É-ra, mélyebb szinten talált téglapadló értelmezése nem könnyű, mindenesetre változatos szintviszonyokra utal ezen a részen. Feltehető, hogy esetleges folytatását az a nagy beásás tette tönkretette, amely minden bizonnyal Valkó Arisztid e részen végzett korai kutatásaival hozható kapcsolatba.

Míg a várfalakkal övezett területen a középső bronzkori Vátya-kultúrához köthető rétegeket és jelenségeket ugyancsak nem vizsgálhattuk behatóan, a vár kútjától délre – már részben a várfal vonalán túl, gyakorlatilag a hegyoldalban – feltárhattunk egy jelentősebb méretű, alsó részén tapasztott és igen figyelemreméltó leletanyagot tartalmazó őskori gödröt.

Munkatársak: Bereczki Sándor, Györffy Zalán, László Keve régészek (Marosvásárhely); Gál Viktor, Bakonyi Regina, Koller Beáta, Koncz István, Sugár József, Zulauf Gyöngyi, Bajkai Rozália, Baráth Kármén, Miletics Edina és Szabó Tünde régészhallgatók.

FELD ISTVÁN – VICZE MAGDOLNA

356. Sopron, Balf határa

(Győr-Moson-Sopron megye) Ő, LT, Ró, Kk
Leletbeszolgáltatás után 2005. május 22-én helyszíni szemlét végeztünk lelőhelyek kiterjedésének meghatározása céljából. Az egyik lelőhelyet már Bella Lajos említi: a falu É-i részén, a római úttól K-re levő szőlőkben sok La Tène, Hallstatt és római lelet található. A szemle során közelebről meg nem határozható őskori, ezenkívül kelta, római és késő középkori leletanyagot találtunk az ásványvíz-palackozótól közvetlenül É-ra levő területen. A felszín sok természetes keletkezésű nyersvasércdarab borította (Balf-Ránis). A szőlők területét egy K-Ny-i irányú árok vonaláig jártuk be, de még ezen túl is folytatódhat.

Balf, Rövid templomföldek: A lelőhely a Fertő utca folytatásában futó dűlőút két ága által közrefogott szán-

tott területen található, pontos kiterjedése nem tisztázott, mivel művelés alatt nem álló területek veszik körbe. Itt római edénytöredékek kerültek elő. Balassa Krisztina hívta fel a figyelmet arra, hogy a Sopron-Balf közötti út K-i oldalán, az erdő É-i részén, a hétvégi kertek és az erdő határán, az út szélén egy halom látszódik, egyik oldalát már elkezdték bányászni. A halom bejárására nem került sor, de mindenképpen mesterséges eredetűnek tűnik (Sopron-Potzmann-Kogel). A szemle során felkerestük még az 1970-es évek belterületi leletmentéseinek helyszínét. A községben ugyanitt megváltoztatták a házszámot, így szükségessé vált módosítani a lelőhely elnevezését is (a Fő u. 101. ma 93. sz., a Fő u. 118. pedig ma a 61. sz. alá esik).

Hochmuth-dűlő: A régészeti leltárkönyvben Hallstatt kori edények lelőhelyeként van említve, elmondások szerint az ásványvíz-palackozótól D-re, a mai Nemzeti Park területén, a Fertő út folytatásában levő dűlőútig terjedt ki. A 20. sz. eleji térképek viszont a mai Gyógyfürdőtől ÉNy-ra eső területen ábrázolják. Ha ez utóbbi az igaz, akkor valószínűleg a Fürdő területén megtalált késő bronzkori-kora vaskori településnyomokhoz (Gömöri János ásatása, 1971) vagy az ettől É-ra fekvő, ma a Fő u. 61. sz. környékére tehető ugyanilyen korú temető lelőhelyéhez tartoznak ezek a leletek.

Munkatárs: Balassa Krisztina.

NÉMETH PATRÍCIA

357. Sopron, Rákóczi utca 33–35.

(Győr-Moson-Sopron megye) Ró, Á, Kk

A 2005. június 8. és július 24. között végzett régészeti felügyelet során találtunk középkori településnyomokat, majd elvégeztük a megelőző feltárást. Az átvizsgált terület 40×25 m nagyságú, az objektumok zömmel az utcafronti 25×25 m-es területen kerültek elő. 131 különböző nagyságú objektumot tártunk fel, ezek között ház és cölöplyuk is található.

Szórványként néhány római kori kerámiatöredék előkerült ugyan, római kori objektumot azonban nem találtunk. A legkorábbi két szabadtéri sütőkemence maradványa volt az Árpád-korból. Edénycserepek főleg a kemencék tapasztásából kerültek elő. Néhány jelentéktelen kis objektumban találtunk még Árpád-kori cserepeket, köztük cserépbogrács peremtöredékét is.

A két legfigyelemreméltóbb objektum a 36. és 18. sz. ház a 15. századból. Előbbi kb. 10 m hosszú volt, három helyiséget lehetett elkülöníteni benne a cölöplyukak alapján. Leégett romjaiban a bezuhant, elszenesedett fagerendák jól mutatták mind a ház széleit, mind osztását. Keleti széle pontosan nem volt behatárolható, ide egy nem sokkal későbbi, még középkori kőfal épült, mellette pedig egy újkori pince semmisítette meg a maradványokat. Az épületben kisméretű fahordó elszenesedett maradványait, egy összetört állapotú piros cserép vizeskancsót és nagy mennyiségű többé-kevésbé összetartozó kerámiatöredéket találtunk, az épület szerke-